

ГОДИНА I.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 69.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ ДВА ПУТА МЕСЕЧНО НА ЦЕЛОМ ТАБАКУ. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 30, А НА СТРАНУ 40 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСЕ НАПЛАЂУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

ПИСМА ИЗ СРБИЈЕ.

II.

О позоришној уметности код Италијанаца, Француза, Енглеза, Данаца, Шведа, Срба и осталих Словена.

Као што видите, ни у овај мах не шилџем вам *беседе*, којом је отворена прва представа нашега народнога позоришта и и којом се баца истина лак али доста свестран поглед на развитак глумачке и драмске уметности код нас Срба. Ја ћу вам је по вашој жељи, тек у трећем писму саопштити, а данас, ако вам је по вољи, изволите се самном проћи по питомој и миришљавој Јевропи, да видимо како у осталим напредним земљама цвате позоришта и како се тамо позоришни интереси чувају и бране. Овака једна шетња, моћи ће нам бити као увод за треће писмо, које ће говорити само о нашим позориштима.

Пођимо дакле прво у *Италију*, која је тако рећи колевка лецим уметностима. Позориште вам је тамо слободна радња, које се може сваки латити, који има само воље и новаца. Држава не води никакав надзор над позориштима, нити су бине подвргнуте министарству просвете. Код њих нема сталних позоришта као што их, Богу хвала, и ми већ имамо. И у најмањим варошицама има великих позоришних зграда, али се персонал међа сваке *stagione*, а предузимачи прте од вароши до вароши своје декорације измоловане на дебелој хартији; костим се обично узима на послугу из великих позајмионица у Милану, Риму, и Напуљу, а врло је крasan и укусан. — Један

талијански мимичар промениће вам за годину по четири места. У Италији немају вам глумци никаквог пензионог фонда, али многе талијанске оперисте чланови су таквог једног француског фонда, који се зове: Association d'artistes dramatiques. Ова асоцијација прима за своје чланове глумце свију народности, али, осим Талијанаца слабо има друге које народности у њезиним регистрима.

Честитост талијанских певача опште је позната; имају више мимичкога образовања, а чине дуже и озбиљније студије него њихове и немачке и француске колеге. Ова боља спрема чини опет то, да их глас не изневерава и кад заиђу у дубљу старост.

Речитативна драма стоји у Италији на много нижем ступњу од опере, а и публика је толико не респектује; њезини су највећи уметници: Рики у Турину, Аделаида Ристори и маркеза дел Грило. У опште рекавши талијански глумци играју срдечно, *топло*, и од немачких глумаца у толико су бољи: што имају и више страсти и више оданости својему послу. Слабо ћете код њих опазити оних лених глумаца, каквих ћете у Германији доста наћи!

Талијанац је од природе штедљив, поготову тврд, и како су боље плаћени од глумаца у Немачкој, то ретко који да не одвоји један део својих доходака за старе

дане. Глумци особитог талента, често се „вјело“ обогате. На обалама ломбардијских језера беле се глумачке *виле*, у које се повлаче кад их старост и слабост суетигне.

У прва доба своје каријере раде глумци код агената, који су теглили трошкове око њихова образовања, па кад ови њиховом игром поврате своје новце са довољним интересом, онда се питомцима оставља слобода, да раде само како им њихови интереси доносе. — У Италији је пуно певачких школа и професора, али не и школа за глумаштво. Песници и компонисте продају своја дела још пре издања позоришним агентима, међу којима је први, најстарији и најбогатији сињор Ригорди у Милану.

Француској је најмилија уметност — позориште. С тога су у њој понајбоље позоришне установе. Врло је добро уређено да песник добије своју одређену тантијему. Представништво сваке вароши контролише примања на каси, па на крају свака три месеца што долази на тантијеме шаље главној каси аутора у Париз, а из ове примају писци полугодишње. У Француској дакле не дају позоришним касама да стуђим делима прибирају добре дохотке, не давши писцима награде која им пристоји.

У школи за уметност у Паризу предају најбољи представљачи и представљачице из престонице. На свршетку свака три месеца полажу ученици ове школе испит пред одабраним кругом дилетената, те да се види каквога су талента и колико су напредовали. Почетници дакле не излазе у Француској просто и неотесано, као што то бива не само код нас, него и код других већих и образованих народа. И у Француској је од времена Наполеона III. позориште слободна радња, те, на жалост, може је отворити сваки пивар и бити управитељ позоришта. — Глумцима је обезбеђена старост фондом: „association d'artistes dramatiques“. Овај фонд имао је 1860 године капитал од пет милијуна франака, који је

морао у једну четвртину увећати се, само ако му није што науђено последњом опсадом париском.

У Француској, исто као и у Италији и Енглеској, нема дворских позоришта, али су опет сва без разлике субвенционисана или државом или појединим варошима. Један од првих посала народне скупштине после закљученог мира и победе над комуницима био је: вотирање субвенције позориштима.

Свака већа варош у Француској има своје стално позориште, а уметници се не сељају тако радо као талијански, но се радо стално настањују. У Бордоу, Нанту и Марсељу има уметника који цела века не мењаху једном заузети положај, па се ту и окупише и начинише сталним грађанима. Па и у самим мањим варошима по унутрашњости живе стално. У Шалону на Саони и у Вону глумци, лети, кад престану представе, оду у летњиковце и винограде отмених варошких породица и тамо проведу целу летњу сезону.

До душе сви француски уметници теже Паризу, јер париска позоришта дају тон целој земљи, само тамо може се нешто *стеарати*, може се слава стећи! али „non cuique contingit adire Corinthum!“ Ни један народ на земљи нема толико својих глумаца по страним земљама, као народ француски. Француских позоришта има по готову у свима јевропским земљама, па онда у северној и јужној Америци, у северној Африци (Александрији, Каиру, Алжиру и Орану) и Аустралији. И чланови свију тих позоришних друштава, без изузетка, улажу у касу „association d'artistes“ и из ње добивају помоћ и у старости издржање.

Енглеско позориште у спољним одношајима много личи на позориште француско. И у Енглеској нема дворских позоришта, но позоришта добивају од двора знатне субвенције; али се ипак за то двор ништа не меша у позоришну управу. — Односи нису у опште тако добро уређени као у Француској, а и обвезе глумачких

уговора са свим су дружије; јер у Лондону н. пр. узме ово или оно позориште за неки извесни ред представа једну дружину, коју опет отпушта, чим ти комади престану пувити касу. Многи глумци играју једног и истог вечера у два лондонска позоришта, под са свим разним управама. — У Немачкој н. пр. ово већ не би смело бити, јер немачки управитељи ни по што не допуштају својим глумцима да излазе на туђе позорнице, а особито бечки управитељи, који то забрањују још кроз целу годину дана, по што глумцима уговор протече. Као што видите — Енглези нису у томе тако уска срца.

И енглески драмски писци и глумци основали су фонд за пензију и потпомагање. У Енглеској нема школе за уметност као у Француској, и почетници — исто као у Немачкој — уче се код појединих уметника, од којих попримају и њихове манире; ово чини те су се и дан дањи одржале на енглеској позорници неке појединости још из шекспирових времена. — Спољашњи блесак и величанство лондонских позоришта превазилази сјајност осталих позоришта на континенту. Деси се по који пут те се више стотина представљача појаве на позорници. Костим је у највећој мери веран историји.

У Енглеској има у овај мах врло много глумаца, али не тако даровитих, као што их је пре имала. Новаца доста заслужују, али их сасма лакомислено просинају. У грађанска друштва слабо су примљени; највише се друже сами међу собом. И они, као и Италијанци, радо мењају позорнице, и као што Французи теже у Париз тако они погледају на Лондон као на круну својих жеља.

Данци имају народно позориште у Копенхагу. Јако се заузимају за њега, а и влада га добро потпомаже. Глумци су државни чиновници и ангажовани за цео век. Данско позориште има врло богату књижевност, и многе данске драме преведене су на остале јев-

ропске језике. Копенхагенско је народно позориште у најбољем цвету, и веле за њега, да најбоље обрађује уметност и да би својим радом могло послужити за узор немачким позориштима.

У Шведској, Норвешкој и осталим скандинавским земљама има доста позорница; међу њима заузима најодличније место краљевско позориште у Стокхолму. Чланови овога позоришта нису на оној уметничкој висини као глумци копенхагенски, а и управа позоришна нема онога духа данскога, ма да у овај мах шведском управља врло образован краљ, који је и сам даровито чедо музино. — Чланови шведског народнога позоришта уживају права државних чиновника, исто као и у Данској. Још у Стокхолму има једно приватно позориште, за које веле Немци да је равно Фридрих-вилхелмштетском и валнеровом позоришту у Берлину, но чланови нису толико плаћени као у ова два позоришта.

У Норвешкој путују многа друштва и дају представе на данском, а у Финској иста така друштва играју на шведском језику; рад им је у толико скроман, у колико им је и положај оскудан и сиромашан.

Из овога што сам доведе говорио могли сте и сами судити, да ја пишем ове врсте по немачким изворима. Но писац, из кога ја вадим овај извод, дотиче се и словенских позоришта. Кад узмемо у обзир да он пише у Берлину, онда, поред све краткоће, можемо бити задовољни с његовим напоменама о словенским позориштима. На реду би било, да ми, као бољи познаваоци словенских бина, и опишемо их у правој светлости њиховој, али знамо, да ћемо угудити великој већини читалаца, кад им верно саопшtimo како Немци веле о нашим словенским позориштима. Пре неколико година не би нас ни удостојили погледа, а данас, као што видимо, више се забављају око наших ствари. Добро би било да онај брат писац, који нас је у 67. броју овога листа упознао са позориштем у Русији, на-

пише редом таке расправе и о осталим словенским позориштима.

Дакле: „Хрвати, Словенци и Срби имају вели, од неколико година своја народна позоришта, али не и народну драмску књижевност. У њиховом репертоару по готову су сами преводи из других језика, као што су француски и немачки. — Глумачке су им снаге нижега реда.“ Оволико о њима на по се. Види се да о репертоару доста истине говори. Да је знао да је наша историја од сеобе до последњег устанка по готову сва драматизована, он би признао и нешто продукције нашој драмској књижевности. Што се тиче драма из друштвеног живота, ту осим неколико покушаја, има потпуно право. Све сам превод па превод. Сва три наша народна позоришта оглушила су се драмској књижевности. Сви приходи њихови троше се на представљаче, декорације и т. д. а да се годишње распишу по две награде за ориџиналну комедију и трагедију из нашега живота, за то се не може одвојити један стотинак дуката. А ова би се сума могла лако накормити редуковањем броја слугу и глумачких нултета: за које и публика с треће клупе у галерији зна да су глинцаве креатуре, од које не истеса глумце ни десет редитеља. Награђени комад за цело би дупло вратио каси што је за њ издала, а за десетак година имала би наша драмска књижевност до триест ориџиналних драма, што би у први мах довољно било, да се прореде преводи у нашим репертоарима.

За Чехе вели ово:

„Има много година како Чеси покушавају да створе народно чешко позориште. Покушаји нису срећно испали. Родољубиви књижевници и преко мере су се упињали да створе драмску књижевност, али им успеси нису толико значајни. — У многим варошима по окупинама путују дилетанске дружине, а у престоници, Прагу, постоји стално позориште, које својим радом није се издигло над осталим дилетан-

ским дружинама, нити се може поредити са немачким грађанским позориштем, које је јако субвенционисано и има пензион завод у ком немају учешћа чешки уметници.“ Мислим да би било сувишно коментисати ове јетке речи. Ко зна како је расположење Немаца према Чесима, том не ће бити необична ова пристрасна оцена. Да се писац овде огрешио о истину види се и отуда, што је он за остале, Немцима, наравно, не толико опасне Словене, доста повољно судио, а учинио изузетак баш над Чесима, који и по уметности и по науци стоје наредо са самим Немцима. Али оставимо га његовим самообманљивим маштањама! Живот и рад једног народа не да се истребити ни огњем ни железом, а камо ли slabим журналистичким пером. Хазурлена Чешко наша, па буди толико великодушна те простим сажалењем прегазии ова нечовечна заједања синова хуманитета и културе. На здар!

За Пољске вели ово:

„Пољска је негда имала врло добра и угледна позоришта у Лавову, Кракову, а особито народно позориште у Варшави; у Вилни, Лидпу и т. д. играле су путничке дружине. — Врсни су им уметници били: Фајфер, Новаковски, Старчевски, и т. д. Пољски начин представљања у многоне личи францускоме, јер се одликује особитом лакоћом и елеганцијом. Пољски су глумци врло добро плаћени и народ их љуби и поштује као представнике своје народности. Пољско је позориште богато на ориџиналним комадима, али нема пољске опере. Исто тако пољска позоришта немају ни пензионог фонда.“

За Русију ево како говори:

„Стање руског народног позоришта још је најсјајније од свију осталих у Јевропи. Позоришта у Петрограду, Москви, Варшави и Кијеву стоје под царском управом и располажу колосалним сумама. Само петроградско позориште стаје годишње на милијун рубаља. У осталом раде у тој пре-

стоници разне дружине: руско позориште, руска опера, италијанска опера, италијанско позориште, француско и немачко позориште, и руски балет. Италијанско позориште под управом Ристорија опет је престало (нечастљива му дорога!) а остале се корпорације држе. У Москви су два руска позоришта, једно за оперу, трагедију и балет, друго за веселе комаде и водвиље.

„Највредније је позабавити се код руског народног позоришта. Уметници за ово позориште спремају се у царској позоришној школи. Овај завод нема себи нигде супарника. Питомци ове школе имају од цара храну, стан, одело, и све што им треба за науку, примају се још у раној младости, чим ступе у школу постају државни чиновници и после 26 године добивају право на пензију; највећа пензија износи 1200 рубаља, а тако је одсечена и највећа плата; остали доходци тако су некако подељени, да први глумци могу уживати годишње до 12.000 рубаља (?). Руска речитативна драма далеко је савршенија од народне опере. — Уметници су првога реда, преминули: Каратигин, Максимов, Соснички, од живих: Самуилов, Шулева, Самуилова и т. д. Руски глумци *просто* и *природношћу* свога представљања превазилазе све остале народе, па и саме Французе; код њих никад не ћете опазити претеривања у комичном или трагичном жанру; нема код њих чежње и јурије за аплаузом. — Грађанска им је

драма најзгодније поље за тријумфе, и то какве тријумфе! Никад нисам видео, вели Немац, да народ тако бурно поздравља глумца кад нешто уметнички изведе, као што Руси чинише то поменутих својим уметницима.

„Не зна вам руски уметник за тешке невоље немачкога глумца. Зарађује више него колико му треба; не боји се старости јер се цар побринуо за њ. Његовом се полагају само завидети може, све се јагми да се докатура његовој околини. — Кад је сахрањиван покојни Максимов, пратили су га сви професори, ђаци петроградског универзитета, сва његова одличја, а сам цар послао беше свој интов. — Кад се једном давала представа у корист басисти Петрову, онда му је једна депутација трговаца из Костинова — нова — двора предала у знак признања стопу висок пехар пун натучен империјалима. У овом се најбоље огледа колико Руси умеју (и могу) да цене своје уметнике“.

И сад с овим да завршимо нашу шетњу по Јевропи, једно да вас не бих јако уморио а друго, како се ушлетоше златни пехари и империјали и рубље све на ведрице, бојати се да то не саблазни наше уметнике па да не потегну јатимице на нескви просекат. Али свакојако су боље код своје кућице и мање сумице, него тамо на хладној Неви пуни бисази гломазних рубаља. Своја кућица, своја слободица! —

Милорад П. Шапчанин.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

Трећи глас из Винковаца. Кад помислим, да ће овај трећи мој извјештај бити и завршни што се тиче представљања новосадске позоришне дружине у нашем мјесту, као да ми мука лијеже на груди, као да ми бол душу стеже, јер уживасмо заиста уз врли наш род, који је толико брижан и маран на пољу лијене умјетности, толико љубазан и пријатан у опћењу и одношају,

уживасмо пуно и много. С тога ће и бити пусто, веома пусто у нас, кад нас оставе врли наши глумци, што нам омиљеше, можда још већма него и самоме сусједном Вуговару. А ја еад сам започео да и довршим. Ситне моје примедбе ако ништа убиљежиће низ ових представа а од чести и како су изведене.

У суботу 22. јула дођоше на ред три комада и то: „Љубав није шала,“ по туђој

мисли од А. Хаџића, за тим „Школски надзорник“ и „Честитам,“ шаљиве игре К. Трифковића.

Први је комад танко испредена шала а расте јој цијена још и језичком љепотом и обилношћу умнога и врснога А. Хаџића. Нема ту готово ситуације ни мисли криве ни сувишне. Писац се не хоћаше отимати за којекаким жестоким ефектом — а то ваља — да натегне можда преко мјере живчани наш строј; знаћаше он добро колико и какве шале подноси јужна наша крв и ћуд, а зачина духовито-шаљива пробија му озго те се драгом сукобицом прељева, кад се с њоме куцне потребица свакидашњег поимања и живовања. — Други и трећи комад одају живост схватања и цртања, којим се одликује даровити Трифковић, мотрећи и разастурући свакидашњи живот и његове потребице, и његове мане и лоше стране. Па за то му и хвала, што је замршаје испреплетео живим каром несташности и несташних. Оваки бич можда што и помаже, кад се узалуд истроше представке и разлагања против злих навика и обичаја, које службене саблазни, које кућног неваљалства. Иначе је познат садржај свих трију камада, те нам га не треба овдје понављати.

Играше се у свему добро. Први дође на ред „Школски надзорник,“ а у њему се указа шаљива жица нашега *Суботућа* — Петровић сеоски учитељ — да не може бити боље. Суботић је здрава суда, зрео човјек, зна шта ради, јер мисли шта ће радити, врли је напредник. Не бијаше ока сува, кад се онако бјеше разиграо у грдној својој неприлици; та плаха му се душа прели у лице тако пуно израза, да му могаше завидјети многи шаљивац *ex professo* за онаку игру. — Жена његова Ката — *Ј. Поповићева* — достојно се нађе уза свога мужа према своме задатку; у овој струци већ смо је проучили и један нам је глас, да је ваљана. Овога се пута истаче особито танким разликовањем домишљаја, коме сваг-

да одговараше спољашњи лик. А. Савета, кћи њихова — *Л. Хаџићева* — играше предрого; устраје ли на данашњем путу, у добри час по се и по нас; па је она марљива и окретна, и труди се да свуда како треба промијени глас и лице. — Школски надзорник — *Зорић* — и Станко — *Недељковић* — па и Писаревић — *Рашић* — одиграше сваки своју истом.

„Љубав није шала“ изнесе нам опет *Маринковићку* — удовица Мореввашићка — и *К. Савићеву* — кћер јој Милицу — на пријатан видик. О оној првој тешко је изрећи суд, а да је не похвалиш; а Савићевој овога пута ваљало је пријећи на пољице танка заноса и посве фина довијања. Минула је срећно неке кланце, а подобан јој лик знаде намаћи своју лагодицу, кад би гдјешто можда и позастала у високом зраку танушнога преплета узвишено-смијешне замисли. Штета, што јој пјесник Златко — *Недељковић* — овога пута не бјеше како ваља. Недељковићу као да се није играло онако, како се навикосмо гледати га и у самим претешким улогама. Познато је без сумње овоме огледаноме глумцу, да фина комика захтијева оштар вид, оштар суд, те јој не може послужити обични, или коме вични гиб и крет, глас и говор. Не погодив ових жица, растргнуће глумац или глумица готово сву цијену танкоумној шали. — Мање улоге испадоме добро. Праља Рокса — *Л. Хаџићева* — опет бијаше посве на свом мјесту; држаху се и остали згодно; ну комад не успје како се надасмо.

„Честитам“ указа нам на радост нашу опет врлу *Маринковићку* — Мару — и у љубавној улози веома љубазну, а врстан јој бијаше друг Стева — *Недељковић*. — Спира Грабић — *Телечки* — разигра нас као сваки пут својом веома удесном игром и дохвати узгред људски многу неваљалост данашњих дана у — српству. Омање улоге допале беху добрих руку.

У недељу 23 јула видјесмо игру у 5 чинова „Милоша Обилића“, од др. Ј. Су-

ботића. Једва дочекасмо да видимо како ће изгледати одломак најзнаменитијег доба наше повеснице, како га је за позорницу напргала вјешта рука чувена писца и родољуба. Ваљало је да видимо Косово, тужно Косово још једном својим очима, и да претуримо у памети све оне црне дане, што се иза Косова наређаше вијековима.

Бијаше нам очекивање можда пренапетосте одвише осјетисмо иза њега од чести куд и камо заосталу игру. Десетерац, глатки десетосложни стих наших народнијех пјесама ваљало је удесити за декламацију, али ову треба прилагодити правилу које не допушта, да продире поједина стопа крто и угласто, већ захтијева од говорника, да, пазећи на пређев стопе, свакад заокружи пјелину рјеченице и мисли, не повриједив ни благогласности ни разговјетности. Ова се пошљедња још и тим штети кад говорник хити, без невоље гута сло-гове; та и у усхитном часу не смије тр-пјети разумљивост и глаткоћа, а камо ли у патетичном дијелу приказивања: како је то знао изнијети *Л. Телечки* — Вук Бранковић, — да и неспомињемо толико пута хваљене, веома пластичне игре његове. Др-жаху се својски и Милош — *Недељковић* — и Јусуф паша — *Суботић* — и Мурат цар турски — *Зорић* — али војводе, особито неке, да се онако сметаше у боју, како се бјеху смели у игри, три пута црњи дан. — Мара и Вукосава — *Маринковићка* и *Телечкова* — па Јевросима — *Ј. Поповићева* — свака своје приказа добро и достојно. У цијело узевши не достиже представа наше наде, а оваки се комади морају учити, проучити, доучити, ако не ће да свлизну и одлични глумци; приговора пак не смије приштедјети праведан суд никоме, који управо и не научи своје улоге а камо ли да је проучи. Свакоме своје. — Позоришни свирачки збор, вођен врлим капелником, свираше на опће задовољство народне арије.

У понедељник 24. јула бијаше излет винковачкога пјевачког друштва „Слоге“ у

гај „Куњевце,“ и ту нас обрадоваше глумци наши својим походом, разигра нас — на опће захтијевање — *Л. Телечки* умним декламовањем „Витеза Конта,“ а усхити нас управо драга дружина складним пјевањем народнијех пјесама. И све бројно друштво од срца поздрави и одликова особитим поштовањем госте, а на челу им многопоштованог управитеља *А. Хаџића*.

У уторник 25. јула видјесмо „Шарана,“ шаљиву игру од *Ј. Јовановића*, и другу шаљиву игру у два раздјела „Цар Петар велики као лађар,“ преведену Милутином Стојановићем.

Да је „Шаран“ врсно нашаран познатим пером *Ј. Јовановића*, о том нема сумње; сваки је супротак истакнут, колико и гдје треба, а шаљива домишљатост пробија из сваке ситуације баш ваљано. Знадосмо и то, да је *Л. Телечки* на гласу као први представљач *Јовановићева* „Шарана,“ читасмо приђе тај комад с помњом и дивљасмо се од прилике свакој згоди и прилици, гдје ће ријетка пластика *Телечкога* изићи до на врх веселе нам ћуди. Али ба-дава: наше домишљање и докучивање умом високо надвиси на нашем југу у тој улози недосежна умјетност *Л. Телечкога*. Једва се на крају могло разабрати опћинство, да награди чича-Панту бурним изазивом, и тапшање једва се слеже и утиша. Онако на углед изнијети човјека сељака у оној прилици, онако погодити свагу малу ствар на њему, да се дивиш — па ипак ни у чем не претјерати: то је вјештина, каквом се збиља дичити може наш Лазо. — Да је *Ј. Поповићева* — жена му Ана — својски помагала, те опће задовољство у велико стекла, не треба нам ваља да истом помињати, по што смо свој суд о њојзи у оваким улогама чешће већ изrekli. А и Станку — *Недељковићу* — и његовој Савци — *Л. Хаџичевој* — свака част, која им припада за посве подобна поимања и приказивања. Футашкога гнеза — *Хаџића* — и његових сељака западосе мање улоге, сваки се својој одужио, а крај тога *Соколовић* нам је угодни још и спретном мимиком. (Свршиће се)

Э Д И С Т И Њ И

П О З О Р И Ш Т Е.

(Народно позориште у Београду.) Ред представа за прву половину септембра овај је: 3. септ. „Прногорци“; 4. Опсенарска представа Е. Боска и Уга; 6. „Лек за первозне госпе“, „Он и она“ и „Вежбање за брачни живот“; 6. „Нови племић“; 10. „Маркова сабља“; 12. „Кин“ (нов комад); 14. „Војнички бегунац“.

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

(Школске књиге у Србији.) Треће књиге за велике школе, и то: за богословску школу имају ових књига: Догматично богословље, 1856 (17 гр.); Кратки преглед библијекога земљописа, 1852 (2 гр.) Мале за црквену повесницу, 1853 (6 гр.); Кратка општа историја, 1854 (12 гр.); Наравствено богословље, 1863 (4 гр.); Омилитика, или наука о црквеној речитости, 1861 (14 гр.); Пастирско богословље, 1864 (6 гр.); Упутство за читање светог писма, од протосињела Никанора, 1864 (8 гр.); Херменевтика, 1864 (5 гр.); Црквено богословље, 1860 (10 гр.); Учитељ руског језика, од А. Васљевића, 1871 (6 гр.).

Даље, књиге за велику школу *философску, правничку и техничку*; Ботаника, од др. Ј. Панчића, 1868 (8 гр.); Грађанска архитектура и грађење путова, од Е. Јосимовића 1860 (16 гр.); Државна економија, од др. К. Џукића, I. део: природна економија, 1851 (10 гр.), II. део: економна полиција, 1862 (10 гр.), III. део: финансија, 1853 (10 гр.); Зоологија од др. Ј. Панчића, 1864 (12 гр.); Извод из политичне економије, од Чедомиља Мијатовића 1867 (10 гр.); Институције јустинијанове, од Рајка Лешанина, 1857 (20 гр.); Историја философије по Швеллеру, од др. Д. Матића, део I. и II, 1865 (по 6 гр.); Литература француска на француском језику 1869 (12 гр.); Логика од К. Бранковића 1851 (10 гр.); Минералогична и геологија од др. Ј. Панчића, 1867 (10 гр.); Мануал судског лекарства, од др. Милана Јовановића, 1868 (8 гр.); Мерење висина, од М. Петковића 1868 (9 гр.); Начела физике, од др. Вука Маринковића, 1851 (18 гр.); Наука о финансији (државноме газдинству), по Л. Стајну и другима, од Ч. Мијатовића, 1869 (13 гр.); Начела умног државног права, од др. Д. Матића 1851 (5 гр.); Начела више математике од Е. Јосимовића, део I. 1854 (20 гр.), део II. 1860 (24 гр.); Основно мудрословље од В. Круга, 1848 (5 гр.); Објашњење грађанског законика, од др. Д. Матића део I. II. у два одељења и III 1850 и 51 (по 7 гр. свеска); 0 обвезаностима и уговорима у опште, од Ђорџа Па-

вловића 1869 (15 гр.); Основне прте равне и сферичне (тригонометрија) од Е. Јосимовића, 1854 (12 гроша); Практична геометрија, од Е. Јосимовића, 1862 (14 гроша); Психологија, од Алимпија Васиљевића, 1870 (8 гроша); Птице у Србији, од дра Ј. Панчића, 1867 (8 гр.); Народна економија, популарна, превео К. Јовановић, 1862 (5 гр.); Система народне привреде, од В. Рошера, превео Владимир Јовановић, део I. 1863 (28 гр.); Судска медицина, од дра Аћима Медовића, 1866 (16 гр.); Философија права, од Јована Филиповића, 1863 (10 гр.); Флора у околини београдској, од дра Ј. Панчића, 1865 (10 гр.); Ипотечно право у Србији, од Ђ. Павловића, 1868 (8 гр.); Јустинијанове институције, у превод и коментар М. М. Радовановића, 1864 (8 гр.); Јавно право Србије, од Д. Матића 1851 (3 гроша); Виша математика, први део: диференцијални рачун, по Христопелу, од П. Миљковића 1871. (10 гр.); Земљомерство, у границама ниже геодезије, од М. Петковића 1871. (13 гр.); Логика, по Џ. С. Милу и другима, од А. Васиљевића, 1871 (3 гр.); Објашњење грађанског закона о јемству, од Ђ. Павловића, 1871 (6 гр.); Перспектива, од Д. Стојановића, 1871 (6 гр.); Санитетска полиција, према начелима правне државе, по Ширмајеру, од дра А. Медовића, 1871. (13 гр.); Теорија казног поступка, од Д. Г. Радовића, 1871 (15 гр.); Стилистика, од Ј. Драгашевића, 1871 (3½ гр.); Општа историја књижевности, од дра Ј. Шера, превео Ст. Новковић, књига 1. 1872.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

У трговини Стеве Ратковића у Новоме Саду, у главној књижарници српској у Београду, и у академијској књижарници у Загребу — може се добити:

ЗБОРНИК ПОЗОРИШНИХ ДЕЛА.

ИЗДАЊЕ УПРАВЕ СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА у Новоме Саду.

Од тога зборника изашли су до сад ови комади:
I. Демон, повест и алегорија у три раздела, од дра Милана Јовановића. Цена 30 новчића.

II. Школски надзорник, шалива игра у једном чину, од Косте Трифковића. Цена 20 новчића.

III. Шаран, шалива игра у једном чину, од дра Јована Јовановића („Змаја“). Цена 20 новчића.

IV. Честитам, шала у једном чину, од К. Трифковића, и

Француско-пруски рат, шалива игра у једном чину, од истога. Цена 30 новчића.

V. Крајева сеја, драма у четири чина, од дра Милана Јовановића. Цена 50 новчића.

Издаје управа српског народног позоришта.